

2296

సామలూరి

భూతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకపద: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 6

రాజమహేంద్రవరము 16-10-1983

సంచిక 24

—* ఈ సంచికలో *—

1) కళింగసీమకు వన్నె తెచ్చిన కవిశేఖరుడు పంతుల బ్రహ్మకవి.	పేజీ 1
2) 'వజ్రసంకల్పం' లో వచన కవితాశిల్పం	8
3) నన్నయ - సంబోధనల సార్థక్యం.	6
4) మాలపల్లి - నవరసభరితమైన నవలారాజము.	8
5) నేటి కవి. (కవిత)	10
6) భారతదేశ కులవ్యవస్థ.	11
7) 'మినీకవితా ప్రభంజనం' వ్యాససంపుటి - ఒక పరిశీలన.	14

అబోవు సంచికలో కాలిదాస సందేశము, ఆంధ్ర ద్వ్యర్థికావ్య పితామహుడు పింగళి నూరన, బ్రాహ్మణద్యేషము, పరిశాటి వీర చరిత్రము, తెలుగుజమిందార్ల తిరుగుబాట్లు, స్వాతంత్ర సమరయోధుడు కళా వెంకటరావు ముదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును

ందా : సంవత్సరమునకు రు. 12-00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు. 6-50.

విడిప్రతి 60 పై.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పత్రిక * సం. ౧౦౦౦

సంపాదకుడు : విద్యాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

కళింగసీమకు వన్నె తెచ్చిన కవిశేఖరుడు పంతుల బ్రహ్మకవి

- సాహిత్యకోవిద శ్రీ కొవ్వడి రామం, బి.ఏ., బి.ఎల్., బియిడి.

కళింగసీమకు గర్వకారణమైన కవిశేఖరులలో అగ్రగణ్యుడు పంతుల బ్రహ్మదేవకవి. ఈయన వ్యవహారనామము బ్రహ్మన్న. ఈ పండితకవి 1825-1898 సంవత్సరాలమధ్య జీవించేడు. ఈయన నేటి విజయనగరం జిల్లా, గజపతినగరంతాలూకాలో గల చిట్టాయవలస అగ్రహారం కాపురస్థుడని కొందరున్నా, ఆ ప్రాంతంలోనే కల గడరాయని వలస నివాసి అని మరికొందరున్నా చెబుతున్నారు. నరసింహశర్మ, సీతమ్మ, అనే పుణ్యదంపతుల గర్భశక్తిముక్తాళం యీశవిరాజ శిఖామణి. ఈయన భార్య సీలమ్మ.

పదిహేను సంవత్సరాలవయసు వచ్చేవరకు ఈయన విద్యాగంభీరమై స్వైరవిహారం చేసేవాడట. ఒకనాడు తల్లి కోరించి కొట్టగా మాతామహుల యింటికి వెళ్ళి. మాతామహుల వద్దనే సమస్త కావ్యకాస్త్రాంగులను అభ్యసించి, ఆంధ్ర గీర్వాణభాషలలో నిరుపమానమైన పాండిత్యాన్ని సంపాదించే రని యిక్కడ తలనెరిసిన పెద్దలు చెప్పుకుంటారు. కుముద్వతీ పరిణయం, ఇందుమతీ పరిణయం, ధనంజయ శతకం, సంస్కృతంలో 'తారావళి' అనే శ్లోక సంచయం, కిరీనరహరిమూర్తి సింహగిరివరవర్తి, అనే ముకుటంగుల ఏకప్రాస కంది శతకం సీలశర్వర కల్యాణం అనే యక్షగానం,

అష్టవిధ నాయికాపదాలు వీరి రచనలలో ప్రముఖమైనవి. వీరికి ఉభయభాషలలోను గల నిరుపమానమైన పాండిత్యాన్ని కవితాప్రాగల్భ్యాన్ని, డెళ్ళసిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి, ఆచంట సాంఖ్యాయనశర్మ మొలైన ప్రతిభావంతులైన సాహిత్యవేత్తలు, వేనోళ్ళ కొనియాడేరు.

శ్రీ బ్రహ్మన్నకవిగారు తరుచు దేశసంచారం చేసేవారు. కాని కొంతకాలం పార్వతీపురం జమీందారుగారైన శ్రీ ధాత్రాజ ఓరుదాంకత ధనంజయ మహారాజావారి ఆస్థానకవిగా వుండేవారు. బ్రహ్మన్నకవి రచించిన ఇంగుమతీ పరిణయము, అష్టవిధ నాయికాపదములు, పార్వతీపురం జమీందారుగారికి అంకితం చేసేడు. ప్రాచీన ప్రాథమికప్రబంధాలలో గల పోకడలు ఇందుమతీ పరిణయంలో విస్పష్టంగా వ్యక్తమౌతాయి. నారీమణులను ప్రశంసిస్తూ వారు, రూప, లావణ్య, సాభాగ్యాలలో హరిహర హిరణ్యగర్భుల వనితలతో సరితూగగలరని కవి యీ క్రింది సీసాన్ని ఎంత ప్రాథంగా చెప్పేడో చిత్తగించండి.

‘కాంతాశిగోమణి కబరీధరమురీవి
కృష్ణాభిరూప్య మంగీకరించె
లావణ్యవతి ముఖశ్రీవిభ్రమన్నూర్తి
కమలాధిగ విలాసగరిమ గాంచె

వనజాతలోచన పక్షోజయుగళంబు

సౌరు గిరీశ ప్రళ న్తి మించె
తరుణుల మేల్బొంతి తతనితంబముడంబు
దాక్షాయణి సమత్వము వహించె
పద్మగర్భాభ సతిమేను పరిధవిల్లె
కారదామోడవైఖరి చాన కలరె
హరిహర హిరణ్యగర్భు లయ్యనఘమతుల
వనితలను గూడి వర్ణింపవలయువారు’

విజయవిలాసకవి చందమామను వంట యింటి కుండేటితో పోలిస్తే బ్రహ్మన్నకవి చందమామను మల్లెలచెండుతో సరి పోల్చి, అలిశయోక్తికి, అందం చేకూరుస్తూ భ్రాంతి మదలంకారాన్ని కూడా చేర్చి చక్కని కందాన్ని కూర్చేడు.

‘కుండంబుల బృందం బని
డెండంబునఁ దలచితిద్దుటిత కాలగతిన్
క్రొందశుక్ల మేడలం గల
సుందరు, లడురాజుఁ దుఱుమఁజూతురు
కబరిన్’

ఇందుమతీ పరిణయ ప్రతి ఒకటి మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారంలో వుందని శ్రీసాంఖ్యాయనశర్మగారు తమ కవితావల్లకలో ఉటంకించేరు. ఈ ప్రబంధానికి సంబంధించిన ఒక చమత్కారమైన గాథనుకూడా వీరు వివరించేరు.

బ్రహ్మన్న శాస్త్రీగారి బంధువైన ముద్దు సీతారామస్వామి, పార్వతీపురం జమిందారుగారికి చాలా సన్నిహిత వర్తిగా వుండేవాడుట ఈయన బ్రహ్మన్న గారి యిందుమతీ పరిణయప్రతిని, రహస్యంగా సంగ్రహించి, ఆ ప్రతి భిలమై పోయిం దనే ప్రవాదును లేవదీసే డట. దానితో బ్రహ్మన్నగారికి చాలా మనోవేదన కలిగి కొంతకాలం ఆయన పార్వతీపురం విడిచి వెళ్ళిపోయేడట. ఇందుమతీ పరిణయాన్ని యీ ముద్దు సీతారామ స్వామిగారి సహాయంతో రచించినట్లు గ్రంథాదిని వున్నప్పటికినీ, అది సీతారామస్వామిగారు కల్పించి వ్రాసిన కట్టు కథలవంటిదనినీ, బ్రహ్మన్నవంటి నిరుపమోనమైన ప్రజ్ఞగల పండితకవికి కావ్య కల్పనలో తేలికరి సహాయం అవసరం లేదనినీ, సాంఖ్యాయనశర్మగారు నొక్కి చెప్పేరు.

పార్వతీపురం జమిందారుకి ఈయన అంకితం యిచ్చిన అష్టవిధ నాయికల వర్ణన ప్రశస్తంగా వుంది. తన ఏలిక అయిన జమిందారుగారి కోరికపైని ఈ పదాలు బ్రహ్మన్న కవిగారు శ్రీకృష్ణ నట అంకితం చేసే డట. ఈ రచనలు మొదట 1879 జూన్ 11 వ తేదీని ముద్రింపబడ్డాయనినీ, అనంతరం 1978 ఫిబ్రవరిలో నాట్యకళ మాసపత్రికలో ప్రకటింప బడ్డాయనినీ, వారి వంశీయులైన శ్రీ పంతుల దక్షిణామూర్తి ప్రసాద్ గారు ఆర్న సాహితీ పత్రికలో వ్రాసేరు. బ్రహ్మన్నగారు నాయికా లక్షణాలను, కందాలలో వివరించి, వాటికి అనుబంధ ముగా లక్ష్యాలుగా ఉపచరించే పదాల్ని రచించేరు. వారు నిర్వచించిన స్వాధీన పతికలక్షణం యీకందం మనకు తెలియ జేస్తుంది.

‘స్వాధీనపతిక నాయిక
నాథుం డనుకూలుఁ, డిందునన్ సంభోగ

ప్రాధాన్యరస మలంకృత
యా ధాన్యోక్తి రమ యిది వయస్యకుఁ
దలిపెన్’

శంకరాభరణం - త్రిపుటతాళం.

ప॥ సారసాక్షిగో విను నా

స్వామి యొనరించిన

గారాములెల్ల నాకలనైన నురతున

అ॥ ప॥ మాయతీరును గేయమండిన

సౌరు గనుగొని మొలక నవ్వున

చేరుమా యని ఆదరించిన

చెలిమి యెంతో తెలుపగలనా’

... ..

ఈ విద్యత్కవిశేఖరునకు సంగీతంలో కూడా అపారమైన ప్రజ్ఞ వుం దని ఈ రచనవల్ల స్పష్టమౌతుంది. ఇంతేకాదు. ఈయన పురాణానికి ఆర్థం చెప్పేటప్పుడు, ఆ ఆర్థాన్ని ఆశుపద్యాలద్వారా కాని, శ్లోకాలద్వారా కాని వివరించేవాడట.

ఈయన తన బంధువుతోకూడా ఒక సారి సింహాచల షేత్రాన్ని దర్శించి నప్పుడు, ‘మీరు ఆశువుగా ఈ షేత్రం మీద శతకం చెప్పగలరా’ అని ఆబంధువు అడిగే డట. ‘నేను చెప్పినంత త్వరగా నువ్వు వ్రాయగలవా?’ అని కవిగారు ఎదురుప్రశ్న వేసే రట. శ్రీఘటేఖనానికి పేరుపొందిన ఆ లేఖరి దానికి అంగీకరించగా, ఏకప్రాసతో ఆశువుగా బ్రహ్మన్న రారు ‘కిరినరహరిమూర్తి సింహగిరి వర వర్తి’ అనే మకుటం గల శతకాన్ని చెప్పేరు. మచ్చుకు రెండు పద్యాలు మాత్రం ఉదాహరిస్తాను. ఈ శతకం పూర్తిగా విజయనగరంనుంచి వచ్చే ఆర్న సాహితీ పత్రికలో కీ॥ శే॥ శ్రీ పంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రీగారి చేతి చలవ వల్ల ముద్రితమైంది.

‘సిరి యురమందున శరదో

పరిసంగతమైన మెరుపుపగిది మెరయ భా
నురత గను, నిను నుతించెద

కిరి, నరహరిమూర్తి సింహగిరి వరవర్తి’

‘శరణాగత జనరక్షణ

విరుదాంకిత విమలచరిత ప్రీతితహరి డీ

శ్వర! చంద్ర, విమలకీర్తి

కిరి నరహరిమూర్తి సింహగిరి వరవర్తి’

పైని ఉదాహరించిన కందశతకం, నీల కంఠేశ్వర కల్యాణ మనే యక్షగానం, అష్టవిధ నాయికాపదాలు మాత్రమే అచ్చు అయినాయి.

వీరు శిష్యులకు కావ్యపాఠాన్ని ప్రబోధించే సమయంలో సంస్కృత శ్లోకాలను అనువదించి ఆశువుగా చెప్పిన పద్యాలలో కొన్నిటిని శ్రీ పంతుల లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రీగారు భద్రపరిచేరు. ‘వాగర్థావివ సంపృక్తా’ అనే గ్రంథంశంలోని శ్లోకాన్ని శ్రీ బ్రహ్మన్న కవిగారు ‘వాగర్థ బోధమునకై వాగర్థములట్లు కలసివర్తిల్లు త్రిలో కీ గురులకు గూర్తు తునా రాగసుతా, శంకరులకు నభినందనములో’

అనినీ, కుమారసంభవంలో గల అస్త్వత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మా’ అనే శ్లోకాన్ని

‘కలడు హిమాలయు డనఁ గ

టులరాయడు, దేవతాత్ముడు, కు బేర దిశా
సలి బూర్వాపర సాగరి

తలము మొరసి ధరణి మానదండము

వోలెన్’

అనినీ అనువదించేరు.

ఒకసారి యీకవికి తన ఏలిక అయిన పార్వతీపురం జమిందారుగారి దర్శనం లభించడం ఆలస్యం అయింది. వెంటనే సింహద్వారం దగ్గరనుంచి సింహగర్జనతో ఈ కవి -

‘పంతుల బ్రహ్మదేవకవి,

పార్థివలోక లలామ! దేవిడీ

చెంతను జేరి, దర్శనము

నేయ బ్రతీక్ష యొనర్చుచుండె, న

త్యంతదయా రసార్ద్రహృద

యా! నను సన్నిధిజేర్చు నాజ్ఞ, ద్వా

రాంతరవర్తి కిమ్ము సము

దార భనంజయ ధాటరాజ్యణి’

అనే పద్యాన్ని ఆశువుగా చెప్పి రాజ దర్శనం వెంటనే లభింపజేసుకున్నాడు.

ఉర్లాంలో ఒకప్పుడు వేదపండితులకే కాని కవులకు సన్మానాలు వుండేవికావు. బ్రహ్మన్న గారు కవిగా ఉర్లాం సందర్శించి నప్పుడు, కొందరు హేళనభావంతో వీరిని ఎదురుగావున్న బట్టలు ఆరేసుకునే దండెం మీద పద్యం చెప్పమన్నారట. వెంటనే ఆయన దండెంమీద ఒకశతకం చెప్పేరు. అనంతరం ఉర్లాంవారు వీరి పాండిత్య ప్రతిభను గ్రహించి బ్రహ్మన్న గారిని ఆంధ్ర గీర్వాణకవీంద్ర అనే బిరుదంతో సత్కరించినట్లు శ్రీ సాంఖ్యాయన శర్మ గారు వారి రచనలలో ఉటంకించిన పద్య పాదాల్ని ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను.

‘రాజగ, గండుకూర్చువ

రాజ సభాంతరమందు బండిత
శ్రేణులు, సత్కవీశ్వరులు....

... .. “ఆంధ్ర గీ
ర్వాణ కవీంద్రు” డన్ బిరుదు
పంతుల బ్రహ్మనశాస్త్రి గైకొనెన్’

ఆనందగజపతి మహారాజువారి దర్బారులో ఒకప్పుడు ఇవ్వబడిన ‘సతతము సంతస మెసంగు సత్యప్రతికే’ అనే సమస్యను అనేక పండితులతోపాటు బ్రహ్మన్న గారుకూడా పూర్తిచేసి, ఒక శతకం వ్రాసేరు. దీనికి సంబంధించిన ఉత్తిమ రచనకు ప్రభువులు తగిన బహుమానాన్ని కూడా ప్రకటించేరు. ఆ బహుమానం శ్రీ బ్రహ్మన్న గారికే వచ్చిందని ఒకవదంతి పుట్టింది. కాని బహుమతిని ప్రకటించకుండానే శ్రీ ఆనంద గజపతి మహారాజులు దివంగతులైనారు. బ్రహ్మన్న గారి పద్యంలో కాకతాళియంగా ఆరో అక్షరం ‘త’ పడిందనిన్నీ, కాబట్టి కృతిని వెలయింప జేసినవారుకాని, రచించిన వారుగాని, ఎవరో ఒకరు ఈలోకంవిడిచి వెళ్ళవలసివస్తుందని, బ్రహ్మన్న గారు చెప్పేవారట.

‘వజ్రసంకల్పం’ లో వచన కవితాశిల్పం

- శ్రీ డా. ఆచార్య భావన్, ఎం. ఏ., పి.హెచ్. డి.

Dat

జనవరి 1983లో ‘విజయాపబ్లికేషన్స్’ (అనకాపల్లి) ద్వారా 34 పేజీలతో, 40 కవితలతో వెలువడిన ఈ వచన కవితా సంకలనానికి కర్తలు శ్రీ వెంపలి వెంకట శివప్రసాద్, శ్రీ పెమ్మరాజు గోపాలకృష్ణ. ఈ వచన కవితాసంకలనాన్ని ‘కవి, యోధుడు, అమరుడు మా చెరబండరాజుకి..’ అని ఋగ్వేదంలో, ఉగ్వేద హృదయాల్లో సంకలనకర్తలు అంకిత మివ్వటం అభినందనీయమైన అభ్యుదయకరభోరణి. నిజంగా చెరబండరాజువంటి ప్రజాకవితా తపస్సులకు ఏమిచ్చినా ఋణం తీరదు. అయినా ఉడుతాభక్తిగా మనకు చేతనైంది చేయటం కనీసధర్మం.

అడిదమునూరకవికి మిత్రుడైన కొట్రా
బాలకవికి మునిమనుమడైన పాపయ్యకవి
శ్రీ బ్రహ్మన్న గారిని ప్రశంసిస్తూ -

‘అంతా కవులే చూడగ
అంతింతో పద్యకవన మల్లుదు మనుచున్
భ్రాంతిపడి, తిరుగుచుంగురు
పంతుల బ్రహ్మకవిసాటి పండితు డేడీ’

అని చెప్పేడు. ఈ పద్యం నూరకవిని ప్రశంసిస్తూ చెప్పిన -

‘అంతా కవులము గామా
అంతింతో పద్యమైన నల్లగ లేమా
దంతివి నీతో సమమా
కాంతా సుమబాణ! నూరకవి నెరజాణా’

అనే చాటువును పోలివుంది. ఈ విస్మృతకవిరచన అన్నీ సమగ్రంగా ప్రచురించవలసిన బాధ్యత ఆంధ్ర సాహిత్య వేత్తలపై వుంది.

ఈ సంకలనం ముఖచిత్రం చూడగానే హృదయస్పందన కలుగుతుంది. ఇందు లోని కవుల సంకల్పానికి ఖచ్చితమైన ప్రతీకగా తీర్చిదిద్దగలిగిన శ్రీ మోహన్ కళాప్రతిభ, అవగాహనప్రజ్ఞ ప్రశంసనీయమైనవి.

ఈ సంకలనం పేరు వినగానే సోమసుందర్ గారి ‘వజ్రాయుధం’, చైతన్య భారతి వారి ‘మహాసంకల్ప’ పేర్లు గుర్తుకొస్తాయి. అయినా ఘరవా లేదు. ఈ తరంలో దీని ప్రత్యేకతని ఇది నిలుపుకుంటుంది.

ఇందులో సగం పాడుగుకవితలు, సగం పాటికవితలు వున్నాయి. అంటే ఈ సంకలన కర్తలకు మిసీ, మాక్సీ విషయంలో అంతగా పట్టింపులే దానే చెప్పాలి. సంకలనంలోని 40 కవితల్లోనూ 5, 6 కవితలు తప్పించి మిగిలిన వన్నీ మంచి స్థాయిలో, కవితాలోకంలో నాలుగు కాలాలపాటు నిలబడగలిగేవిగా వున్నాయి. సంకలన కర్తలు కవితల ఎంపికవిషయంలో చాలా వగరు ఖచ్చితంగానే ప్రవర్తించినట్లు కనపడుతుంది. ఈ సంకలనంలో వంగ పండు ప్రసాదరావు పాటలాంటి కవితో, కవితలాంటి పాటో ఒకటి ప్రచురించారు. దాన్ని ప్రచురించటంలో - కేవలం వంగ పండు ప్రసాదరావు కన్న ‘పేరు’ను బట్టి సంకలనకర్తలు వ్యామోహాన్ని ప్రదర్శించినట్లుగా అనుకోవాలి. దానివల్ల సంకలనానికి సంకలనకర్తలు ఆశించినంత అదనపు ఘనతేమీ లేదని నా అభిప్రాయం.

ఈ సంకలనానికి ఇద్దరు ఉద్దండలు పీఠికలు రాసారు. ఒకరు విమర్శకులు. మరొకరు కవులు. వారివకో కాదు. కె. వి. రమణారెడ్డి, కె. శివారెడ్డిగార్లు, కె. వి. ఆర్. గారి పీఠిక సుదీర్ఘమైనా విజ్ఞాన

దాయకంగా వుంది. అంతేకాదు. ప్రా త్సహజనకంగా కూడా వుంది. ఇక క. శివారెడ్డిగారిపీఠిక ముక్తసరిగా, ముక్కుకు నూటిగా వుంది. ఆయన హితోపదేశాన్ని 'యువత' పెడచెవిని పెట్టకపోవటం శ్రేయస్కరం. నేటి యువతరం కవులపై ఆయన కున్న ఆకాభావం అచంచల మైనది. ఏమైనా పాఠతరం కవుల్ని ఆయన కించపరచకుండా వుంటే బాగుం దేది. మనం గొప్పవాళ్ళమని చెప్పుకోటా నికి, ఇతరులని 'న్యూన'పరచనక్కరలేదు. ఎవరిగొప్పలు వాళ్ళ కుంటాయి. అందరి గొప్పల్ని కాలమే అంచనా వేస్తుంది.

ఈ సంకలనంలో చోటుచేసుకున్న కవులందరూ కవితాలోకంలో తమ శిల్పని పదే పదే వినిపింపజేసుకుంటున్నవాళ్ళే. వీళ్ళల్లో రెండు తరహాల కవులు నాకు కనిపిస్తున్నారు. కవితాన్నిబట్టి చూస్తే.

ఒక తరహా కవులు కేవలం భావానికే ప్రాధాన్యం ఇచ్చి, క్లుప్తంగా చెప్పాలను కునేవాళ్ళు. ఒకరకంగా వీళ్ళని మినీ కవిత లని చెప్పాలి. ఈ రకానికి చెందిన వాళ్ళు - దేవరాజు మహారాజు, యన్నం రెడ్డి వెంకటరెడ్డి, విరియాల లక్ష్మీపతి, ఆను రాజేంద్ర, వసీరా, వి. వి. రమణ మూర్తి, మాధవీ సనారా, ఎ. మురళీ కృష్ణ, అలిసెట్టి ప్రభాకర్, నిట్టల ఫణి మిత్ర మొదలైనవాళ్ళు.

ఇక రెండోతరహా కవులకు భావంతో పాటు సుదీర్ఘమైన వర్ణనలు, సరికొత్త ఇమేజరీలు, సరికొత్త పదబంధాలు వగైరా విషయాలమీద శ్రద్ధ ఎక్కువగా కనపడు తుంది. వీళ్ళకి కవిత పెద్దదైపోతుంటే అన్న బెంగలేదు తాము చెప్పదలచు కున్న దంతా చెప్పితేకానీ వదలరు. అయితే ఈ తరహా కవులు కొంతమంది కవితల్ని కదించి మినీకవితలుగా చేసినా నష్ట మేమీ లేదు. ఈమాట ఎందు కంటున్నా

నంటే అంత పెద్దకవితలో హృదయాన్ని స్పందింపజేసే పవర్ ఫుల్ భావనలు ఒకటి, రెండు తప్ప ఎక్కువలేవు. పాల కోసం రాయి మోసినట్లు; ఆ ఒకటి రెండు భావనలకోసం అంత పెద్దకవితని చదివి కాలాన్ని వృథాచెయ్యటం మంచిది కాదని నాఅభిప్రాయం. పెద్ద కవితలు రాసినవాళ్ళలో - గుడిమాళం రఘునాథం, నందిని సిద్ధారెడ్డి, ముంగిరెడ్డి నారాయణ రెడ్డి, హెచ్చార్కె, జయధీర్ తిరుమల రావు, అద్దప్పదీపక్, క. అంజయ్య, డా. చందు సుబ్బారావు వగైరా ప్రముఖు లున్నారు.

నేను చెప్పినప్రకారం మొదటి తరహా వాళ్ళ కవితల్ని - అంటే మినీకవితల్ని పరి శీలిద్దాం.

'వ సీ రా', 'మా న చ ర్య' మంచి స్పార్క్ ని కలిగి, చదువగానే హృద యానికి ఆత్మకొనేదిగా వుంది.

'వి'త్తనం పగిలేముందు
గొంతుచించుకొని అరవదు -
మొలకే దానిగొంతు
నాకసీ అలాగే -'

ప్రతి ప్రకృతి అమెవునీ సజితంగా పరిశీ లించి, కవితావస్తువుగా వాడుకోగలిగిన నేర్పుకి ఇది మంచి వుదాహరణ. విత్తనం పగిలి మొలకరావటం సృజనాత్మకశక్తికి సంబంధించినది. కవి - మాటలు కాదు, చేతలుచేసి చూపిస్తా. అనే క్రియాశీలన తత్పరతని కూడా ధ్వనింప చేసాడు. అయితే, ఇందులో ఓ చిన్నలోపంకూడా కనపడుతున్నది. కవికి క్లుప్తతతోపాటు గుప్తతకూడా కావాలి. దాన్నే 'ధ్వని' అంటాం. వాచ్యంచేస్తే పేలవమై పోతుంది. ఈ కవితలో చివరి పాద్యం 'నాకసీ అలాగే -' అని వుండటండా 'నేనూ అంటే' అని వుంటే ఎంతో ధ్వని గర్భితంగా వుండేది. కవికి సంబంధించిన 'కవి'ని వాచ్యం చేయటంలో 'కనిత్యం' తప్పితే 'రసికత్వం' కనిపించటం లేదు.

మొత్తంమీద వసీరా 'మానచర్య' విప్ల వాత్మకతని నింపుకున్న సందేశసింధువు.

తరువాత పేర్కొందగ్గ కవితల్లో క. దినకర్ 'రేపటి వెలుగు' మంచి చైతన్య వంత మైనది.

'తుభితాశ్రు జలపాతాల తాకిడికి
గుండెల జనరేటర్లు చలించి, జ్వలించి
విప్లవ విద్యుత్తు జనిస్తుంది
వేసవేల బ్రతుకుబల్బుల్ని వెలిగించటానికి'

పై కవితలోని 'గుండెల జనరేటర్లు', 'విప్లవ విద్యుత్తు', 'బ్రతుకు బల్బులు' అనే పదబంధాలు కొత్తదశాన్ని, తీవ్రతని నింపుకోట మేకాక 'రేపటి వెలుగుకు ప్రతి కలుగా నిలబడుతున్నాయి.

'నాబిడ్డ నూర్చుడు' అనే కవితలో ఎ. మురళీకృష్ణ -

'నాబిడ్డ నూర్చుడు
ఉదయంలోనూ ఎరుపే
అస్తమయంలోనూ 'ఎరుపే' -

అనటంలో అనంతమైన విప్లవాన్ని ధ్వ నింపజేసాడు. నూర్చుణ్ణి విప్లవానికి సంకే తంగా తీసుకోటంలో కొత్తవనం ఏమీ లేకపోయినా, కవిభావాన్ని వ్యక్తీకరిం చిన తీరులో ఆకర్షణవుంది.

మరో మంచికవిత అలిసెట్టి ప్రభాకర్ 'గుండెపైన్యం'.

'చీకట్లో జడుసుకుంటే
ఒక చెట్టే నీ చుట్టూరా
అరణ్యమై భయపెడుతుంది.
గుండెంటూ కలిగుంటే
అదే నీ వెంట పెద్దనైన్యమై నిలుస్తుంది.'

ఈకవితలో కవి నిశ్చిప్తంచేసిన సందే శం, ఆదర్శం, ఆలోచన, అవగాహన... ఇవన్నీ యువతకు తరగని పెన్నిధులు. 'గుండెపైన్యం' అనటంలో కవి సాధించిన నవ్యత, ఆత్మీయత, చైతన్యభావుకత భావి తరం కవులకు ఆదరణీయాలు, ఆదర్శనీ యాలు. ఆత్మసర్వం వుంటే వైరుక్తిక మైనశక్తే... వెయ్యి సామాహిక శక్తు

అంతా సమానం అన్న పంచాంగం అం దించగలిగిన అతిశయ ప్రభాకర్ అభినంద నీయం.

మనీకవిత్వం చివరగా పేర్కొద్దగ్గ మంచి కవిత్వ పెమ్మరాజు విజయరామ చంద్ర - 'కామండు'

'వాడు సముద్రం -
పైజులో కాదు
గుణంలో -
ఉప్పనీళ్ళిస్తాడు
ఉప్పెనై మింగేస్తాడు.'

ఈ కవిత్వ ఒక వింతధోరణిలో వుంది. మొదటి మూడులైన్లలో చమత్కారం, చివరి రెండులైన్లలో అనంతమైన ఆవేదన తొంగిచూస్తున్నాయి. ఒకరకంగా చివరి రెండులైన్లు ఈకవిత్వకి ప్రాణం. అయితే ఈకవిత్వ ఒక విమర్శకికూడా గురికాక తప్పదు. ఇంతవేడుకనించి మన కవులు సముద్రాన్ని వాడుకున్న దృక్పథం వేరు. నాకు తెలిసినంతవరకు ఒక చైతన్యానికో, విప్లవానికో, గంభీరతకో, ధీరతకో వాడు కోటంజరిగింది. సముద్రాన్ని 'కామండు'లో పోల్చి దుర్గణాన్ని ఆపాదించటం కొత్తగా నేవుంది. కానీ, సముద్రానికి ఎన్నోగుణాలున్నాయి. కవి అనుకున్నట్లుగా అన్నీ చెడ్డగుణాలు కావు. కాకపోతే కవి సముద్రంలోవున్న చెడ్డగుణాన్నే దృష్టిలో పెట్టుకుని ఈకవిత్వ రాయడం జరిగిందని భావించాలి. అందుకే కవి చివరలో వాచ్యంచేసి చెప్పాల్సివచ్చింది. లేకపోతే కవి ఆశయం నెరవేరదు. ఏమైనా సముద్రాన్ని ఓ వెర్రిటి దృష్టితో చిత్రించి చూపిన ఈ కవి భావుకతను అభినందించాలి.

ఇక దీర్ఘకవితా సింధువుల్లోంచి మంచి భావనా ముత్యాల్ని ఏరుకుందాం.

'ఏకాంతంలో
నా అంతరంగాన్నీ
నాప్రజల అంతరంగాన్నీ చూస్తా -
ఏకాంతమంటే
ఆలోచనల సముద్రం.'

అని 'జింబో' ఏకాంతాన్ని ఆలోచనల సముద్రంగా భావించి ఎంతో భావనైత శ్యాన్ని సాధించాడు. అసలు పైని వుదాహరించిన పంక్తులేచాలు. వీటిల్లోనే సమగ్రత, ఆశయసాధనా రం దూవున్నాయి.

'నేను అక్షరం' అంటున్న నంది సిథా రెడ్డి భావమరంపర ఆలోచనాత్మకంగా వుంది అక్షరాన్ని ఎన్నో కోణాలలో దర్శించాడు. అక్షరాలు తనచుట్టూ వుండగా, తాను ఒంటరివాణ్ణి కాననే అక్షరమైన ఆత్మనైత్యాన్ని అందరికీ పంచటానికి ప్రయత్నించాడు. 'అక్షరాలు మనలో కొత్తపంట తీయటానికి వాగ శృవుతాయి.' అనే భావన అక్షరరమ్యమైనది, ప్రత్యక్ష సత్యమైనది. అసలు అక్షరం తానే అవుతానన్న తాదాత్మ్య భావనని వెల్లడించిన ఈ కవి అక్షరామధూతిని దండిగా పండించుకున్న గొప్ప కవి కర్నకుడు.

సుంకిరెడ్డి నారాయణరెడ్డి 'అక్షర కటకం' లో అక్షరం విశ్వరూపాన్ని ప్రదర్శించింది. అద్దంగాను, దీపంగాను, కాగడాగాను ఇంకా ఎన్నో రూపాలుగాను ప్రత్యక్షమవుతుంది.

'మా అక్షరాలు' అన్న కవిత్వంలో హెచ్చార్కి దృష్టి పైవాటికి భిన్నంగా కనపడుతుంది.

'వెన్నెట్లో అడుకోటానికి వాటికి తీరిక లేదు.' అంటూ 'తిత్'ని విమర్శిస్తూ అక్షర

రాలు వెన్నెట్లో అడుగుతే కేవల సౌందర్యామధూతిని నిరసిస్తూ -

'ఎదుగ్రొమ్మమీద ప్రపంచాన్ని మోస్తూ, నెత్తుటిపిడికిళ్ళతో దాన్ని మారుస్తూ నడుస్తున్న కార్మిక, కర్షకయోధులతో కదం కలం కలిపి నడుస్తున్న సహాపీదులు, మా అక్షరాలు సుతైలు, కొడవళ్ళు, రక్తవర్ణపతాకాలు'

అని తనదృష్టి వైశిష్ట్యాన్ని, భావనా నైశిత్యాన్ని వెల్లడించాడు; అక్షరాన్నీ ప్రతిక్షణ విప్లవప్రతీకగా తీర్చిదిద్దాడు. ఈకవి 'శ్రమశక్తి' కిచ్చిన ప్రాధాన్యం అక్షరమైనది.

'పల్లవి దొరకిన పాట' లో అద్భుత దీపక -

'ఆలోచనలకు చుక్క పెట్టేసి
అశయం ఆచరణలోకి ఉరువటుంది.'

అనే గొప్ప భావనని ప్రదర్శించాడు. మనిషికి ఆలోచన కావాలి. అశయం కావాలి. కానీ 'ఆచరణ' అనేది అతి ముఖ్యం. ఈసందేహాన్ని ఎంతో 'మృదువు'గా అందించిన అద్భుతదీపక కవితా దర్శనం అభినందనీయం.

ఇంకా ఈసంకలనంలో - 'కవిత్వాన్ని నాటితే రక్తం చెట్టై చిగిరిస్తుంది.' అంటున్న కంచుకూరి శ్రీరామలు; 'మనకు నేత్రాలుంటేనే సరిపోదు. నేత్రాలో చన కావాలి' అంటున్న దామెర రామలు 'ప్రక్షారకంలా పడగవిప్పింది ఏకాంతం' అంటున్న ఖాదర్ మొహియుద్దీన్; 'నా నీడే నా ఆయుధం' అంటున్న గులాం గాస్ తమచైతన్యవంతమైన, అదర్శవంతమైన కవిత్వాన్ని అందించారు.

మంచి పదును కవితాధార కలిగిన ఈ సంకలనాన్ని ఒక ఆయుధంగా 'యువత' కు అందించిన, నిత్య కవితా పిపాసువులైన శ్రీ శంపతి, శ్రీ పెమ్మరాజు ఎంతైనా అభినందనీయులు. కె. శివా రెడ్డిగా రన్నట్లు నిజంగా వీల్చిద్దరూ తమకున్న ఆర్థికపరిస్థితుల పరిధిని అధిగమించి పట్టుదలతో, సేవాభావంతో ఈ సాహసం చేయటం మెచ్చుకోతగ్గ విషయము. మన నుంచే మార్గ ముంటుందన్నట్లు ఏపనికైనా 'మనస్సు' ప్రధానం. ఈపాటి మంచిమనసు కలిగిన యువకులు ఎంతమంది వున్నారు? ఎవరికిమట్టుకు వాళ్లు కవిత్వం రాసుకుని తమది అచ్చులో చూసుకోవా లనే తపన తప్ప, పదిమంది కవిత్వాన్ని అచ్చువేసి, ప్రోత్సహిద్దామనుకునేవాళ్ళు బహుతక్కువ. అలాంటి బహుతక్కువమందిలో వీల్చిద్దరూ చేరుతారు. ఈ సంకలనాన్ని తీసుకురావటంలో వీల్చిద్దరూ ఎదుర్కొన్న కష్ట ప్రయాస లెటువంటివో నాకు తెలుసు చిరకాలంగా ప్రత్యక్ష మిత్రపరిచయం మామధ్య వుండటంచేత. ఇకముందు ఇలాంటి మంచిపనికి వీళ్ళకి ... వీళ్ళకే కాదు ఇలాంటివాళ్ళందరికీ 'యువత' నుంచి ఆర్థిక, హాస్తిక ప్రోత్సాహ ప్రోద్బలాలు వుంటాయని, వుండాలని ఆశిస్తున్నాను. ఇలాంటి ఆరోగ్యకరమైన కవితా సంకలనాలు శతాధికంగా యువ కవితా లోకంలోకి చీకట్లను చీల్చుతవచ్చే సూర్యుల్లా రావా లని ఆకాంక్షిస్తూ...ఆహ్వానిస్తున్నాను !!

—...—

నన్నయ - సంబోధనల సార్థక్యం

- శ్రీ పోలేపెద్ది రాధాకృష్ణమూర్తి, ఎం. ఏ.

'గానట బీసటే చడివి గాథలు త్రవ్వ తెలుంగుజాతికి' అమృతోపమమైన ఆంధ్ర మహాభారత కావ్యాన్ని అందించిన అజ్ఞానకల్పడు ఆదికవి నన్నయభట్టారకుడు.

ఆయన తన భారతావతారికలో ప్రసన్నకథా కలితార్థయుక్తి, అక్షరమ్యుత, నానారుచితార్థ నూత్నలు - ఈ మూడింటినీ తన కవితా విశేషాలుగా పేర్కొన్నాడు. (ఆదిపర్వం 1-26)

నిదానించి పరిశీలించినట్లైతే నన్నయ గారి కవితలో ఈ మూడు మాత్రమే కాకుండా ఇంకా అనేక విధాలైన విశేషాలు కనిపిస్తే వాటిలో 'సంబోధనల సార్థక్యం' ఒకటి.

ఇద్దరువ్యక్తులు మాట్లాడుకునేటప్పుడు ఒకశ్చనాకశ్చ సంబోధించుకుంటారు. ఈ సంబోధనలో ఏదన్నా సార్థకత ఉన్నట్లయితే - ఆ సంబోధనవలన సంబోధించిన పాత్ర ఏదన్నా ప్రయోజనాన్ని సాధించినట్లయితే, లేదా ఆ కథాభాగం అందగించినట్లయితే - దాన్ని సంబోధనల సార్థక్యం అంటారు.

అటువంటి సంబోధనలు నన్నయభారతంలో చాలావున్నై. వాటిలో కొన్నింటిని గురించి పరిశీలించటం ఈ వ్యాసానికి ముఖ్యలక్ష్యం.

మితవచన :-

నాగలోకానికి వెళ్ళిన ఉదంకుడు, అనంతుడు, వాసుకి, తక్షకుడు మొదలైన నాగపతుల్ని, ఐరావతకోటి ఘోరఫణి రాజుల్ని, పేరు పేరునా స్తుతించాడు

వాళ్ళను ప్రసన్నం చేసుకోవటానికి. ఆ తర్వాత అతి ప్రమాద తురగా వెక్కిరిస్తూ ఒక దివ్యపురుషుణ్ణి విపులార్థవంతాలైన మంత్రాలతో కీర్తించాడు.

ఆ దివ్యపురుషుడు ప్రసన్నుడై -

'మితవచన ! నీ యధార్థ స్తుతుల కలి ప్రీతిమానసుడై నైతి ననిందిత చరిత ! నీకు నభివాంభిత మెయ్యది? దానిఁ జెపుమ చేయుదు' నన్నాడు. (ఆదిపర్వం 1-109)

మితవచన ! అనేది ఇందులో సంబోధన. అధికంగా మాట్లాడని వాడా అని దీని కర్థం.

నిజానికి ఉదంకుడు నాగపతుల్ని ఎక్కువగానే స్తుతించాడు. ఇంతా విని దివ్యపురుషుడు మితవచన ! అన్నాడు ఉదంకుణ్ణి.

అతిగా మాట్లాడనివాడే చెప్పిన మహత్త్వం ఇంతవున్నదీ అంటే, ఇక ఆ నాగరాజుల నిజపరాక్రమ విశేషాలెంతగా వుంటవో పాఠకులు ఊహించుకోవాలి.

'నాగరాజులు అత్యధికశక్తి విశేష సంపన్నులు' అనే విషయాన్ని ఆ దివ్యపురుషుడు పరోక్షంగా చెప్పాడిక్కడ.

సూన్యతవ్రత :-

దుష్యంతుడు శకుంతలని తన భార్యగాను, భరతుణ్ణి తమారుడిగాను స్వీకరించటానికి నిరాకరించాడు. 'నీ వెవరవో నాకు తెలియదు' అని అబద్ధమాడాడు.

అప్పుడు శకుంతల సత్యప్రాశస్త్యాన్ని గురించి చెబుతూ దుష్యంతుడితో ఈ విధంగా అన్నది.

‘సుతజల పూరితంబులగు

నూతులు నూటిటికంటె నూనృత
వ్రత ! యొక బావి మేలు, మఱి

బావులు నూటిటికంటె నొక్క స
త్కృతు వదిమేలు, తత్కృతు శ

తంబునకంటె సుతుండుమేలు, త
త్సృత శతకంబుకంటె నొక

నూనృతవాక్యము మేలు నూడఁగన్’
(ఆదిపర్వం 4-94)

నూనృతవ్రత ! సత్యవచనాలు పలక
టమే వ్రతంగా, శిలంగా కలవాడా అని
శకుంతల దుష్యంతుణ్ణి సంబోధించింది.

తాను అసత్య మాడుతున్నా ననే
విషయం దుష్యంతుడికి తెలుసు. అందు
కనే శకుంతల అలా సంబోధించింది.
కణ్యాశ్రమంలో నన్ను గాంధర్వవిధిని
వివాహమాడిన విషయాన్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చు
కొని, మమ్మల్ని స్వీకరించు అని పరో
క్షంగా ప్రాధేయపడింది శకుంతల.

ఈసంబోధన వెనుక దాగివున్న అంత
రార్థం సభాసదు లెవ్వరికీ తెలియదు.
దాన్ని గ్రహించగలిగినవాడు దుష్యంతు
డొక్కడు మాత్రమే !

అమిథ్యావచనా !

ఏకలవ్యుడి ధనుర్విద్యా కాశలాన్ని
చూసిన అర్జునుడు అతని విద్యాపరిణతికి
ఈర్ష్యపడి, ద్రోణాచార్యులవారి వద్దకు
వచ్చి -

‘నాకంటెను మీకంటెను

లోకములో నధికుఁ డతిబలుండు ధనుర్వి
ద్యా కాశలమున నాతఁడు

మీకుంబ్రియశిష్యుడటెయమిథ్యావచనా’
(ఆదిపర్వం 5-240)

‘అమిథ్యావచనా’ అనే ఈ సంబోధ
నకు అబద్ధాలు చెప్పనివాడా అని భావం.

ఇంతకుపూర్వం ద్రోణుడు అర్జునుడికి
‘విలువిద్యలో అందరికంటె నిన్ను అధికు
నిగా చేస్తా’నని మాటయిచ్చాడు. ఇప్పుడు
తనను, తన గురువును మించినవాడు - ఏక
లవ్యుడు కనిపించాడు. పైగా ‘నేను
ద్రోణాచార్యులవారి శిష్యుణ్ణి’ అని చెబు
తున్నాడు.

అందుచేత అర్జునుడు ద్రోణుని వద్దకు
వచ్చి ‘నన్ను మిమ్మల్నిగూడ మించిన
వాడిని చూశాను. అతనికి మీరే విద్య
నేర్పారట గదా’ అంటూ అమిథ్యా
వచనా ! అని రోషంగా, అక్కసుతో
సంబోధించాడు.

‘నన్ను గొప్పవాడినిచేస్తా నని మాట
యిచ్చి, నాకు తెలియకుండా మరొకడికి
నన్నుమించిన విద్యని నేర్పారన్నమాట.
మీరు అబద్ధమాడారు’ అని పరోక్షంగా
ద్రోణుడిని చెప్పిపొడిచాడు అర్జునుడు.

ఘన భుజ !

అగ్నిదేవుడు అర్జునుణ్ణి ‘ఘనభుజ -
గొప్పవైన బాహువులు కలవాడా’ అని
సంబోధించాడు.

ఖాండవ వనాన్ని దహించటంలో
తనకు సహాయపడవలసిందిగా కృష్ణార్జు
నుల్ని కోరాడు అగ్నిదేవుడు. వారికి
కొన్ని ఆయుధాలను గూడ ప్రసాదిం
చాడు.

ఆసందర్భంలో అగ్ని అర్జునుడికి గాం
డీవాన్నిస్తూ ఈవిధంగా అన్నాడు.

‘ఘనభుజ ! యిది గాండీవం
బనఁ బరగిన ధనువు; దీని నస్త్రావలి పె

ల్చిన తాఁకి భగ్నముగు న
త్యనుపమ వజ్రాభిహత శిలావలి వోడెన్.’
(ఆదిపర్వం 8-255)

గాండీవ మంటే సామాన్యమైన
ధనుస్సుకాదు. అది బ్రహ్మనిర్మితం. దాన్ని
అంతకుపూర్వం చంద్రుడు, వరుణుడు,
మొదలైనవాళ్ళు ధరించారు. అటువంటి
మహామహిమ పేరమైన ధనుస్సును
ధరించాలంటే అతను బాహుబలాధికుడై
వుండాలి.

‘నీకు దీన్ని ధరించేళక్తి వుంది’ అని
నూచించటానికే అగ్ని అర్జునుణ్ణి ‘ఘన
భుజ’ అని సంబోధించాడు.

ధర్మ నందనా !

రాజనూయ యాగంలో ధర్మరాజు
శ్రీకృష్ణుడికి అర్ఘ్యం ఇవ్వటాన్ని శికుపా
లుడు సహించలేకపోయాడు. భీష్ముడిని,
కృష్ణుడిని అనేకవిధాలుగా నిందించాడు.
తర్వాత ధర్మరాజుతో ఇట్లా అన్నాడు.

‘పురుష విశేష విత్తమాఁడు

పూజ్యుఁడు రాజులలోన నీ యుధి

ష్టిరుఁ డని నీగుణాలి ప్రక

టించి మనంబులలోన ధారుణీ

శ్వరులు భవన్మఖంబునకు

వచ్చిన నిందఱ కివ్వధంబునం

బరఁగ నవజ్ఞ సేయు టిది

పాడియె? ధర్మవే? ధర్మనందనా!’

(సభాపర్వం 2-12)

ధర్మా లన్నింటిలోకీ యమధర్మం
శ్రేష్ఠమైంది. దానికి అధిపతి యమధర్మ
రాజు. అటువంటి ధర్మమూర్తికి మహా
రుడవైన నీవు ఈవిధంగా అధర్మంగా
ప్రవర్తించవచ్చునా? యాదవుడికి అర్ఘ్యం
ఇచ్చి ఈరాజు లందర్నీ అవమానించావు.
ఇది నీకు ధర్మమా? అని శికుపాలుడి
ఉద్దేశం.

‘నువ్వు ధర్మం తప్పవు. నువ్వేమి ధర్మనందనుడివి?’ అని వ్యంగ్యంగా అన్నాడు శకుపాలుడు.

నిత్య సత్యవ్రత !

దమయంతీ స్వయంవరానికి వెళుతున్న ఇంద్రాగ్ని యమవరుణులు వచ్చారు. వచ్చి -

‘నిత్యసత్యవ్రత! నివ ధేశ! నీవు మా కమరంగ దూతవై యభిమతంబు పేయము ... ..’
(ఆరణ్యసర్వం 2-34)

అన్నారు. నలుడు ‘చేస్తా’ నని అంగీకరించాడు.

ఇందులో నిత్యసత్యవ్రత! అనేది సంబోధన. అంటే ఎల్లప్పుడూ సత్యం పలకటమే వ్రతంగా కలవాడా అని అర్థం.

దిక్పాలుయ నలుడికి చాల భూరమైన పని చెప్పబోతున్నారు. నలుడు దమయంతి దగ్గరికి దేవదూతగా వెళ్లి, ఇంద్రాగ్ని యమ వరుణుల్లో ఒకరిని దమయంతి వరించేట్లుగా ఆమె నంగీకరింపజేసి రావాలిట.

ఈవిషయం నలుడికి ముందుగా తెలిస్తే నలుడు ఆపని చేయటానికి అంగీకరిస్తాడో లేదో? ఆ అనుమానంతోనే వాళ్ళు నలుడిని నిత్యసత్యవ్రత! అని సంబోధించారు. నలుడు ‘నే నీపని చేయను’ అనటానికి వీలులేకుండా అతని ముందరికాళ్ళకి బంధాలు వేశారన్నమాట.

ఈవిధంగా నన్నయగారి భారతం సార్థకతాయుతమైన అనేక సంబోధనలతో నిండి, పాఠకులకి రసానందానుభూతిని కలిగిస్తున్నది.

మాలపల్లి - నవరసభరితమైన నవలారాజము

- శ్రీ ననుమాన స్వామి, ఎం. ఏ.

ఆంధ్ర నవలాసాహిత్యంలో మాలపల్లి నిరుపమానమైన ఉత్తమ నవల. ఇది స్వతంత్ర ఆంధ్ర నవలాసాహిత్యానికే మణిమకుటం. ఉన్నవవారి రచనానైపుణికి మచ్చుతునక మాలపల్లి.

పూర్వాచారాలు, అంధవిశ్వాసాలు జాతీయ వికృతతకు ప్రతిబంధకాలు. మన సమాజాన్ని కంటుపరుస్తున్న వీనిలో ఒకటైన అస్పృశ్యతా కుడాన్ని కూడ ద్రోసి సనాతన సంప్రదాయానికి, సంఘ బహిష్కరణకు వ్యతిరేకంగా పోరాడవల్సిన తోళ్ళల్లో కర్తవ్య ప్రబోధికగా వెలువరించబడింది ‘మాలపల్లి’. సామాన్యలైన హరిజన ప్రజల జీవితాల్ని గూర్చిన ఇతివృత్తం ఉంటుండే కాకుండా అస్పృశ్యతా దురాచార నిర్మూలనకు సాధనం కావడం మూలాన మన సాహిత్యంలో ఒక సముచిత స్థానాన్ని సంపాదించుకొంది. వర్తమాన కాలానికి, దేశదుస్థితికి హేతుభూతాలైన సమస్యలను వాని పరిష్కారాలను రచయిత ఇందులో నూచించారు. ఉన్నవవారు సంఘాన్ని సంస్కరించి నవజీవన చైతన్యాన్ని రగిలించి, సామాజిక దృక్పథాన్ని వాస్తవికతతో సమ్మిళితంచేసి నవసమాజాన్ని కాంక్షించిన ఆదర్శవాది.

కథాకథనంలో, మనస్తత్వ చిత్రణ ములో, పాత్ర పోషణలో, వ్యంగ్య వైభవంలో, రసపుష్టిలో మాలపల్లి సాటిలే

నిది. మహాత్తర ఆశయాంతో పాటు మాలపల్లి నవరసభరితంగా రూపొందించబడుటచే రసానందాన్ని కలిగిస్తుంది. రసవత్కావ్య సముదాయం సాహిత్యం. సాధకునికి ఆత్మస్వరూపం సాధ్యమైతే సాధకులకు కవులకు రసం సాధ్యం అవుతుంది. అది సాధ్యమైనందుననే ఉన్నవవారి రసపోషణ రక్తికట్టింది.

ప్రేమపరమైన శృంగారరసం నవలలో సముచితంగా సాక్షాత్కరిస్తూ పరమానందాన్ని కలుగజేస్తుంది.

జ్యోతి ఆప్పదాసుల ప్రేమ ప్లేటూనిక్ లవ్! ఆప్రేమ చాలాఅవాస్తవికంగా కనిపిస్తుంది. ఇద్దరూ పరస్పరం ప్రేమించుకున్నారు. జ్యోతి విరహాన్ని ఆప్పదాసు భరించలేకపోయాడు. భరించలేకనే విచ్చివాడైనాడు. ఏటిబడ్డన ఇల్లు కట్టుకుంటానని వల్లెవేయడం ప్రారంభించాడు. పాలు గొప్పానికి జ్యోతి బలి అయిపోయింది. అప్పదాసు జ్యోతిని భుజాల మీద వేసుకొని కృష్ణానదిలో సహగమనం చేశాడు. ఈ శృంగార ప్రేమాశ్లేశ సహగమనం ప్రేమతరంగాలందు దివ్యదృశ్యం.

రాధాకృష్ణుడు, మురళీకృష్ణుడు శృంగార ప్రేమరసావేశాన్ని కలుగచేపేతరు సరసపర్లనలు మనోహరంగా ఉన్నాయి.

కమలా మోహనుల శృంగారం రసోత్పాదన హేతువు అనరాదు. కమలను

క విచిత్రప్రవృత్తిగా చిత్రించుటే రచయిత ఉద్దేశం. అయినా మనం అసహ్యించుకోం. సానుభూతి ప్రవృత్తి అవుతుంది. సంగదాసు, రామదాసుల అద్వైత ప్రంగారం ప్రశస్తమైంది.

శోకపరమైన కరుణరసం నవలలో గ్వాచిత్రంగా కాన్పించినను కావ్య సానుభూతికి కావ్యమై జీవకళ నందింది.

సుబ్బలక్ష్మి బనీరెడ్డి చేతిలో దెబ్బతిని ముకవిరిగి చచ్చిపోతాననే భయంలో కూడా దిగులుపడక ప్రత్యక్షకారం చేయడానికి చేతకాక సంగణి పిలిచి అప్పడిని పుప్పగిస్తుంటే మనహృదయం రగుల్కొని పునమే అపకారం చేయాలనిపిస్తుంది. శ్రవణాలవారి అమానుష ప్రవర్తన గోచరీయం.

కొడుకును పాడుచేశాడని తెలుసుకున్న చౌదరయ్య రాగోల బిగపట్టి సంగదాసు తిలమిద కొట్టాడు. సంగదాసు అల్లుడిని తీగవలె చితికిబడి నేల కొరిగాడు. తల దానిమ్మపండువలె బద్దలైంది. శోకంలో అక్రమాలను చూచి ఆక్రోశించిన రక్తం కాలువలై పారింది. 'తపోభంగమై అగుంధతి పుట్టినట్లు మాలకొంపల్లో పుట్టావు, మా కందుకు దక్కతావయ్యా' అని మాలక్ష్మి మన్ను మిన్ను ఏకమయ్యేలా ఏడుస్తున్నప్పుడు, పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చిచూచి రామదాసు నిర్ఘాంతపోయి 'సద్గురు! నీదయ యిట్లావచ్చిందా!' అని కంటనీరు పెట్టుకున్నప్పుడు పాఠకుల హృదయాలే ప్రయ్యలవుతాయి. ఆసజ్జనులను ఆవరించిన శోకాలను చూచి కంటనీరు పెట్టలేకుండా ఉండలేము.

తల్లిదండ్రులేని సమయంలో పాలు జ్యోతిమిద అఘాయిత్యానికి పాల్పడగా ఆమె కృష్ణానదిలో దూకి మానసంరక్షణ

చేసుకుంది. జ్యోతి చనిపోయిందని తెల్పి అప్పాదాసువచ్చి జ్యోతిశవాన్ని భుజాన వేసుకొని కృష్ణలోదూకుతాడు. ఈసంఘటన ప్రతి హృదయాన్ని కదిలించి కరుణను తోణికిస్తుంది.

సంఘదాసు బలవన్మరణం, సుబ్బలక్ష్మి దుర్మరణం, జ్యోతి అప్పాదాసుల సహగమనం మన్నగు అత్యంత హృదయవిదారక ఘట్టాలు విషాదాన్ని కలిగిస్తాయి. కరడుకట్టిన హృదయాల్ని గరిగిస్తాయి. కదలిస్తాయి కూడా.

రౌద్రరసం మినహా వీరభయానకాద్భుతాలు ఈ నవలలో నామమాత్రంగా ఉన్నాయి.

తక్కెళ్ళ జగ్గడిమిదికి మూడు ప్రభుత్వాలు యధాం ప్రకటించాయి. 'వీరహనుమాన్' అంటూ జగ్గడు పదివేల శత్రునైన్యాన్ని ముప్పుతిప్పలు పెట్టాడు. రౌద్రరూపం దాల్చి జగ్గడు చేయి తెగినా వెనుదీయక సమధికోత్సాహంతో ప్రత్యర్థి కంఠం తెగవేశాడు. కెప్టెన్ కత్తితో జగ్గడి కాలు నరికాడు. అదిచూచి సంతానులకు వెచ్చెత్తి 'వీరహనుమాన్' అంటూ శత్రునైన్యంలో చొరబడ్డారు. జగ్గడి నైన్యం వందై, పందై, ఒకటై సంపూర్ణమైంది జగ్గడు బందీ అయ్యాడు. జగ్గని అనుచరులు 'వీరహనుమంత' విజయధ్వజాలతో చూపిన సాహస పరాక్రమాలు భయసంభ్రమోత్సాహాలను కలుగచేస్తున్నాయి.

జుగుప్సావహమైన భీభత్సరసం మాలపల్లిలో స్వల్పసందర్భాలలో సాక్షాత్కరించినా మనోవికారాన్ని మరింతగా చేస్తుంది.

ఆనాటి సెటిల్మెంట్లపరిపాలన వల్లతో కూడుకొని అతిభీభత్సాన్ని ప్రదర్శించి

చింది గోముఖవ్యాఘ్రమైన పాలు శార్జన్యకాండ, సోమశేఖరం పనితీరు, లోకానుభవంలేని జ్యోతి రంగడుల ఎడబాటుకు కారణమైన దయాదాక్షిణ్యాలు లేని రాక్షసప్రభుత్వం జుగుప్సను కలిగిస్తాయి.

జైల్లో రామదాసును క్వారంటైన్లోకి తీసుకెళ్ళి ఆయన మానాన్ని బహిర్గతం చేశారు తల గొరిగారు. ఈ గొరగడం కూడా గడ్డిని దోకినట్లు దోకారట. రామదాసుకు చీకటికొట్టో వేశారు. మల్లల శోసం దేవులాట ప్రారంభమైంది. బయటికి పోవల్సినచ్చి మల్లలు దేవులాడుకుంటుంటే మూత్రమల్లలో చేయిపడింది. ఎంత ఏహ్యంగా వుంది? ఆ దృశ్యం మన యెదుట ఉంటేనే ఎంతో బాధ అనుభవించల్సి వస్తోందే! ఇంక ఆ భీభత్సాన్ని భరించలేం.

నిశితమైన వ్యంగ్యం ఉన్నవారికి పెట్టనిసామ్మ. ఈ రచనలో వ్యంగ్య పరాకాష్ఠ నందుకుంది.

సుబ్బిశెట్టి ఒక కోమటి. ఆతని భార్య చంద్రమ్మ ఎప్పుడైనా భయంచేత నోట మాట రాకపోతే శబ్దంచేసి పిలవడానికి ఒక వోటితప్పేలా, పగిలిన బొంగుకర్రా దగ్గర పెట్టుకుంది. అయినా దొంగలు కొంపను దోచుకుపోతారు. మెలకువ వచ్చి లేచినవారి సంభాషణ చూడండి.

'ఏమేవ్! నీ తోడబుట్టినవాళ్ళొచ్చినట్టున్నారు' అంటాడు సుబ్బిశెట్టి.

'నీ తోడబుట్టినవాండ్లు వచ్చారేమో! అంటుంది చంద్రమ్మ. దీపమేది? అంటాడు శెట్టి. (అంటూ ఇంటూ చూచి చంద్రమ్మ) దీపం పడమటింట్లో కెట్లా పోయింది. అంటూ చంద్రమ్మ కొంప పోయిందని అరిచింది గాని పైకి వినబడలేదు. ఇంకా యేమో చెప్పిపోయింది నోట మాట రాలేదు. కర్రతీసుకుని తప్పేలావాయిం చబోతే చేతులు తడబడ్డవి. దెబ్బ తగులలేదు. రెండు నిమిషములు కొట్టినతర్వాత నాలుగెబ్బలు వినబడ్డవి అంత సుబ్బిశెట్టి

‘నే లేచేవున్నా, ఎందుకు తప్పేలా కొడతావు?’ అంటాడు. ఈ సన్నివేశం హాస్యాన్ని కలిగిస్తుంటే మనం పొట్టచెక్కలయ్యేట్లుగా నవ్వవచ్చు.

గొడ్డుకాస్తున్న బాలకులు అరమరికలు లేకుండా ‘నీకీ పెట్టి నేనేమి తినాలి’ ‘పదా నర్మగాడే దానికి మొనగాడు’ అని మాట్లాడుకుంటూ హాస్యాన్ని పెదజలుతుంటే ఎవడి మనస్సు ఆహ్లాదంలో ఉండిపోతాయి.

ఫాదర్ తెలుగు ముసల్మాను తెలుగులాంటిది. ‘ఓనకాన్వైఫోయే జిస్టారా! మీ కొఖ్ఖాట సెపుకొంటాన్ ఇన్ ఖోండి ఖోండి. మీల్లు రాఖ్ఖా, రెఫో ఖూ ఫూజ చేయఖండి కండి. ఆ యేస్తు ఆ కళ్ళంనుండి వూడిపడినా ఏస్తు, లోఖం లోని పెఫాత్ములఖూ ఏస్తు మీరు నమ్మండి, నమ్మండి’ అను వాక్యాలలో వ్యంగ్యం తొంగిచూస్తుంది.

అకలితో అల్లాడుతూ ముసలిది ‘అచ్చక్క దొరసాని! ఏడురోజులనుంచి అన్నంలేదు. సోషకు వచ్చింది. ఇంకెగండి పొయ్యమ్మా’ అంటుంది. ఈవిషాద సన్నివేశంలో ధనమదాంధుడు చౌదరయ్య హేళన చేస్తాడు. సోషకు వచ్చిందట! ఇక్కడికి ఎట్లా వచ్చిందో? అని అంటాడు. సోషలేలి ముసలిది బ్రతుకగా ‘పోనీ ఉద్ధరించింది. ఇక భూము లేలుతుందిగామాలే’ అని వ్యంగ్యం కురిపిస్తాడు. నిజమైన హాస్యం కరుణారసం కలిపించాలన్న ‘మార్క్స్ ట్వేన్’ మాట కిది దృష్టాంతం.

రామదాసు స్వర్గంలో ఉన్నప్పుడు కూడా ‘అల్లీజ్ హెల్’ (All is Hell) అంతా నరకమేనని పారాపాండ్లు అన్నారట.

వనలయం దంతటను ప్రాముఖ్యం వహించింది కాంతరసం అని చెప్పాలి. కాంతమూర్తి అయిన రామదాసు మహాత్ముడుగా మన కిందులో దర్శనమిస్తాడు.

మహాయోగి రామదాసు కొడుకు శవాన్ని చూచి ‘సద్గురు నీదయ ఇట్లా వచ్చిందా? అని మాత్రమే అంటాడు. అయిన కోరిన కోరిక చౌదరయ్యకు కలుగదు. ఆశరీరం నేల పడినచోటనే భూస్థాపనచేసి కాస్త తిరుపళ్ళె కట్టుకొని మానాయన పేరుతో ఆరాధన చేసుకుంటామని ఉన్నది. ఈ మూల 50 గజాలు బజారు ధరకు యిప్పించండి అని కోరుతాడు. ద్వేషరాగా లేకోశాన కానరా వాయనలో.

రామదాసు కూటికి గుడ్డకు లోపం లేకుండా బ్రతుకీడుస్తున్న వేదాంతి రామదాసుమీద పంతులు వ్యాజ్యం వేస్తాడు. ఆస్తి పోతుంది. కూటికి గుడ్డకు మొహం వాచిపోయింది రామదాసు కుటుంబం. సుబ్బి శెట్టివద్ద బట్ట లమ్మేందుకు కూలికి కదురుతాడు. సుఖ మెలుగని జీవిత మాయనది. కొన్నాళ్ళకు 20 మందితో పాటు రామదాసుమీద జామీను కేసులు దాఖలు అయినాయి. జామీను యిప్పిస్తామని రామనాయుడు అంటే అందరికీ లేనిది తనకేం కంటాను. జైల్లో జగ్గడు తన పుత్రుడని తెలుసుకొన్న రామదాసు ఒకే ఒక చిన్న వాక్యంలో ప్రేమను, ఆశ్చర్యాన్ని ఒకకబోస్తాడు. ‘నీవా జగ్గడివి?’ అంటూ. అదేసమయంలో జ్యోతి అప్పాదాసుల మరణం విని మాలక్కి మరణిస్తుంది. తర్వాత జగ్గడు మరణిస్తాడు. తనకు కావల్సిన వాళ్ళంతా కళ్ళముందే కాలించేకారు. వినా చింత ఒకింతైనా కానరా వాయనలో. చిన్మయమాపు వాయన.

ద్వేషం, దుఃఖం, సుఖం, చింత వీటన్నింటికీ అతీతమైంది శమం అంటారు. ఆశమగుణం రామదాసు నెడల ఉన్నందుకేమో కాంతమూర్తి రామదాసుని, ధర్మ వ్యాధునితో పోల్చారు మన విమర్శకులు.

నేటి కవిత్వ

ఎవరేది గీసి పారేసినా
ఏనోరకం కవిత్వం బొతుంది
ఏదో ఇజంలో చేరుతుంది
ఎందులోనూ చేరలేకపోతే
మ్యాయజంగా చెలామణి అవుతుంది.
నేటి కవిత్వ సామగ్రి
కలం కాయితం కాళీసమయం
పదిమంది చప్పట్లుకొట్టే స్వజనం
పదిమందీ కూచుని పరస్పరం
ప్రశంసించుకొనేందుకు ఒకచోటు
ఎవరికీ అర్థం కావా లని లేను
అర్థం ఉండడంకూడా ముఖ్యం కాదు.
శబ్దం సరిగా ఉండేట్లేదు
ఛందస్సుతో అసలే పనిలేను
వ్యాకరణం పేరుచెప్పితే మహాపాపం.
భావం గుణం రసం గీతి
వ్యంగ్యం అలంకారం బొచిత్వం
ఇత్యాదులు పనికిమాలిన నెత్త.
ఈ కవిత్వల్ని అవిష్కరించేందుకు
అహత్య శేఖరులు ఆరాటపడ్తారు
రాజకీయవేత్తలు పోటీపడ్తారు
అంకితం పుచ్చుకునేందుకు
తేరగా అనేకులు సంసిద్ధం.
ఇంజనీర్లు డాక్టర్లు లాయర్లు
డ్రైవర్లు రిటైవాలాలు
లంసగొందులు బ్లాక్ మార్క్స్ టీర్లు
కారెవరీ కవిత్వారచన కనర్హులు.

— ‘మహాభ్యుదయ కవి’.

ఈవిధంగా మాలపల్లి నవరసభరితమై, సర్వాంగ సుందరమై ఆంధ్ర నవలా సాహిత్యరంగానికే వన్నె చేకూర్చింది. మాలపల్లిలోని ప్రతి పాత్ర, ప్రతి సన్నివేశం హృదయంగమంగా ఉండి స్వయం సంపూర్ణమై, అవర్ణనీయమై అలరారుచున్నది.

బౌరతదేశ కులవ్యవస్థ

- శ్రీ దిగవల్లి వేంకటేశ్వరరావు, బి.ఏ., బి.ఎల్.

మన తెలుగుదేశంలోనే కాక ఆసేతు హిమాచలపర్వతము గల భాషాప్రాంతాలన్నింటిలోను, వివిధకులాల సమిష్టి కుటుంబాలవారు పుట్టుక మొదలు చనిపోయేవరకూ తమ తమ కులాచారాలను పాటిస్తారు. వాటిని ఉల్లంఘించినవారిని కులంలోనుండి వెలివేస్తారు.

ఒక్క బ్రాహ్మణులే కాక తక్కిన కులాలవారు కూడా తమ కులాధిక్యమును ప్రకటించుకొంటూ ఇతరులను తక్కువగా చూస్తారు. ఇతర మతాలవారితో భోజనం చేయరు. వారితో వివాహసంబంధాలు చేయరు. చిత్ర మేమిటంటే ఈ వివిధ కులాలవారు అంటరానివారుగా పరిగణించే అట్టడుగు కులాలైన మాలమాదిగలలో కూడా ఈ మతాధిక్యభావాలుండడము, వారిలోకూడా అంటరానివారుండడము. ఈ దురదృష్టపు తారితమ్యాలవలన దుష్ఫలితాలనుండి దేశాన్ని ఉద్ధరించడానికి గాంధీమహాత్ముడు ప్రారంభించిన హరిజనోద్యమం తరువాత కాంగ్రెసులోని రాజకీయ నాయకులు అంటగూరు మొదలైన దేశప్రముఖులు రూపొందించిన స్వతంత్రభారత రాజ్యాంగములో అంటరానితనము నిషేధింపబడి దేశములోని ప్రజలందరికీ సమాన ప్రతిపత్తి, గౌరవము, అభివృద్ధి అవకాశాలు, కలిగించే కట్టుదిట్టములు చేయబడినవి.

స్వతంత్రభారత రాజ్యాంగము అమలులోనికి వచ్చి ఇప్పటికి 34 సంవత్సరములైనప్పటికిని మన దేశములోని అట్టడుగు

జాతులవారిని కైకలాలవారు హింసిస్తూనే వున్నారు. అట్టడుగు జాతులవారికివ్యవడిన సౌకర్యాలను పొందడానికి పై కులాలవారు ప్రయత్నిస్తున్నారు. కులతాతమ్యాలు, కులాధిక్యభావాలూ తగ్గకపోగా పెరుగుచున్నవి.

మనదేశంలో కులవ్యవస్థ ప్రాచీన కాలంనుండి వేర్వేరు మహావటవృక్షంలాగ పెరిగింది. ఇది ప్రాచీనకాలానికి తగియున్నప్పటికీ ఆధునిక ప్రజాజీవనానికి అనేక ఆటంకాలు కలిగిస్తున్నది. దీనిని నిర్మూలిస్తే గాని అభివృద్ధి జరుగదని రాజకీయనాయకు లంటూవుంటారు గాని అది సాధ్యపడడం లేదు. రాజకీయాలలో కూడా ఈ కులతారతమ్యాలు రాజ్యం చేస్తూనే వున్నాయి.

సుప్రసిద్ధ చరిత్రకారు డైన విస్సెంట్ స్మిత్తుగారు 1919 సం॥ లో ప్రకటించిన Oxford History of heart అనే హిందూదేశ చరిత్రలో కులవ్యవస్థ గూర్చి 20 పుటలు చర్చ చేశాడు. ఇది కొంత మంచికి కొంత చెడ్డకు కారణమైనను, ఇది మూడువేల సంవత్సరాలనుండి యున్నదని, దీనిని నిర్మూలించడం ఎవరికీ సాధ్యంకాదని, ఆధునిక ప్రజాజీవిత విధానాలకు, ఆర్థికవిధానాలకు ఆటంకం కలిగించే కులాచారాలను సడలించుకొని సరిపెట్టుకోవలసి యంటుందని వ్రాశాడు. ఈ చరిత్ర రచించిన 1919 సం॥ నుండి నేటివరకు భారతదేశ రాజకీయ సాంఘిక ఆర్థిక పరిస్థితులలో చాలా

మార్పులు కలిగినవి కాని కులాచారాలు సడలినవిగాని కులవ్యవస్థ పోలేదు. *

Date

మనదేశములో వివిధ ప్రాంతాలలోని అసంఖ్యాక గ్రామాల్లో ప్రాచీనకాలం నుండి కులవృత్తులు చేసుకుంటూ సమిష్టి కుటుంబాలుగా జీవించే వివిధకులాలవారు జీవనం నిమిత్తం పట్టణాలకు మహానగరాలకు పోయి, అక్కడ సంకుచితమైన ఇండ్ల గదులలో నివసిస్తూ ఉదయము నుండి సాయంకాలమువరకు వివిధ వృత్తి వ్యాపారాలలో, ఉద్యోగాలలో, కార్యాలయాలలో, కర్మాగారాలలో పనిచేస్తూ ఆహార విహారాలలో మడిమైలలు, అంటు సాంటులు, కులాచారాలు, మతాచారాలు యథావిధిగా పాటించడానికి అవకాశాలు లేక అనేక కష్టరితిపనులు చేస్తూ తమ తమ కులాచారాలను అనుసరిస్తున్నట్లు సరిపెట్టుకొంటూ జీవిస్తున్నారు. రైళ్లలో బస్సులలో, హోటళ్లలో, ఆసుపత్రులలో, పాఠశాలలలో, కచేరీలలో కులాచారాలను యథావిధిగా పాటించడం సాధ్యం కానేకాదు.

జీవనం నిమిత్తం ఓడలపై నెక్కి దేశాంతరాలలో జీవించేవారికి అసలే సాధ్యం కాదుగదా! అందువల్లనే మన పూర్వులు సముద్రయాననిషేధం చేశారు. ప్రాచీనకాలంలో శిష్టాచారాలుగా నుండిన అనేక ఆచారాలు కలియుగంలో నిషేధింపబడిన వని చెప్పుతూ కారికలు వ్రాయించారు. దీనిఫలితంగానే ప్రపంచములోని ఇతరదేశ జనులవలె మనవారు ఆధునిక పరిశ్రమలలోగాని, సైనిక దళాలలోగాని, అనేక వృత్తివ్యాపారాలలోగాని ప్రవేశించి అభివృద్ధి చెందడానికి అవకాశం లేకుండా పోయింది.

ఈ దుస్థితి పోవాలంటే మన మత ధర్మాల విధినిషేధాలలో, ప్రజల ఆచారాలలో

రాలలో మార్పు కలగాలి. ఇటీవల ఆధునిక పరిస్థితులవల్ల కొన్నికొన్ని మార్పులు కలుగుచున్నవి. నేటి కులవ్యవస్థ ప్రాచీన కాలంనుండి ఎట్టిమార్పులు లేకుండా ఒకే రీతిగా నున్నదనుకొనడం పొరపాటు. మన పురాణోపాసాలు, ధర్మశాస్త్రాలు పరిశీలిస్తే ప్రాచీనకాలంనుండి మన కులాచారాలలో చాలా మార్పులు కలిగినట్లు తెలుస్తుంది. రామాయణంనాటి సంఘాచారాలు కొన్ని మహాభారతకాలంనాటికి మారిపోయినవి. మనుధర్మశాస్త్రములో చరిత్రకందని కాలంనుండి అనేక కాలాలలో అనేక మార్పులు కలిగినదానికి నిదర్శనముగా పరస్పర విరుద్ధములైన విధినిషేధాలున్నవి.

ఇంతేగాక ఆపద్ధర్మాలున్నవి. గౌతమ ధర్మసూత్రాలకు మనుస్మృతికి పరాశర స్మృతికి తేడా లున్నవి. బోధాయన ఆశ్వలాయన ఆపస్తంబ సూత్రాలలోని విధినిషేధాలకు తారతమ్యం లున్నవి. అశ్వర సృతికర్తలు, వాని వ్యాఖ్యాన అన్నంకె చెప్పిన విధినిషేధాలు పరస్పర పోయ్యవ్యంతున్నవి. ఏక వాక్యతాసిద్ధాంత వేళంలో ధర్మముతో మార్పులు లేకును పోలేన చేస్తాపాటు.

ఇక్కడికి ఎట్లా టాడు. సోషల్ వ్యవస్థయొక్క స్వరూప 'పోనీ ఉద్ధరించి'లేదు గాని స్వభావములో తుందిగామాలే, కలిగినది.

నిజమైన హాస్య లన్న 'మార్' వేలూరి శివరామశాస్త్రి నఖగోళము అనే గ్రంథంలో దృష్టాంతం. శ్లోతిష శాస్త్రమును గూర్చి రామేశ్వరేశ్వర మన పంచాంగాలలో కూడా నక్షత్రంతో ప్రారంభించే సంప్రదయం ప్రాచీనకాలంలో లే దని ఒక హాస్యకుడు ధనిష్ఠ నక్షత్రమే మొదటి నక్షత్రముగా నుండేదని. క్రీస్తువెనుక షుమారు 8000 సం॥లనుండి 5000 సం॥ల నడుమ కాలములో పునర్వసులో విభువ ముండే

దని, అది అదితికాల మని క్రీస్తువెనుక షుమారు 5 వేల సం॥లనుండి 3 వేల సం॥ నడుమకాలంలో మృగశిర లో విభువ మని క్రీస్తువెనుక షుమారు 3 వేల సం॥లనుండి 1400 సం॥ల మధ్యకాలంలో కృత్తికలో విభువ మని, ఐతరేయ తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణము తైత్తిరీయ సంహితల కాలమున తైత్తిరీయసంహితలో కొన్ని క్రీస్తు వెనుక 2449లో గవరించినందు కాధారము కల దని, క్రీస్తువెనుక 1377 సం॥ప్రాంతమున ధనిష్ఠలో విభువమని, క్రీస్తువెనుక షుమారు 400 సం॥ల ప్రాంతమున శ్రవణములో విభువ మని వ్రాశారు.

ఈ నక్షత్రాలలో విభువముల ప్రశంస వల్ల మన ప్రాచీన పురాణాలు మహాభారతము, మనుస్మృతి మూడు నాలుగుమూర్తు సంస్కరణములు పొందినట్లు తెలియగలదని శాస్త్రిగారు వ్రాశారు.

శ్రీ శాస్త్రిగారు నామిత్రులైన గారికి పాటి కృష్ణమూర్తి గారికి నూరవరంనుండి 21-1-1947 తేదీని వ్రాసిన జాబులో ఇలాగ వ్రాశారు :

'మనుస్మృతికి సంస్కరణలు జరుగునూ వచ్చినమాట నిక్కము. ఇంటియ కాదు. ప్రాచీనము లగు పురాణములలో వాయు, మత్స్య, విష్ణు, పురాణములకు, మహాభారతమునకును మూడు సంస్కారములు జరిగెను. స్మృతులకును జరిగెను గాని యెన్ని సార్లు జరగనో నిర్ధారింపజాలము.

కృత్తికాది నక్షత్రములు, విభువముల ఖండప్రళయములు ఈ మొదలగువాని ఉల్లేఖనములలో ఇంటర్నల్ ఎవిడెన్సు పురాణములకును, సజాతీయ శ్లోకోల్లేఖనము స్మృతులకును కలదు. వాని వివరణమునకు కొన్ని వ్యాసములతో నయినను పనితీరదు.'

అందువల్ల మన ప్రాచీనులు భారతదేశ ప్రజలందరికీ శ్రేయస్కరముగా నుండే సాంఘిక ఆర్థిక విధానమును స్థాపించుటకే కులవ్యవస్థను రూపొందించి కాలక్రమానుసారంగా దానిని చాలాసార్లు సంస్కరించారని, మన పురాణోపాసాలను ధర్మశాస్త్రాలను కూడా సంస్కరించారని స్పష్టంగా తెలుస్తున్నది.

ఈ కులవ్యవస్థ నేటిపరిస్థితులకు సరిపోదుగాని ఆనాటిపరిస్థితులకు తగియుండినందువల్లనే ఆనాటి వివిధకులాలవారు దానికి కట్టుబడియుండే వారని ఆనాటి రాజాధిరాజు లా ధర్మములప్రకారము పరిపాలించేవారని తెలుస్తుంది.

ఇటువంటి చరిత్ర పరిశోధన చేయకుండా ఈ కులవ్యవస్థను బ్రాహ్మణులు తమ లాభినిమిత్తం సృష్టించారని చిటికి చూటికి బ్రాహ్మణులను నిందించడము జరుగుతున్నది.

ఇటీవల బ్రాహ్మణేతరోద్యమ కాలం నుండి బ్రాహ్మణ ద్వేషము, బ్రాహ్మణ దూషణము, హింసపద్ధతులు లేకుండా సాగినది.

ప్రాజ్ఞులనుకోబడిన బ్రాహ్మణేతర నాయకులుకూడా ఎట్టి పరిశోధనా చేయకుండా తెలిసీ తెలియని ఉపన్యాసాలిచ్చేవారు. గ్రంథాలు రచించేవారు.

బ్రాహ్మణులలో కొందరు పరమభగవతులు, కొందరు వీరేశలింగంగారివ బ్రహ్మసమాజ సంఘ సంస్కారభావా కలవారు, కొందరు రేషనిస్టులు. ఏమై నేమి? మన ప్రాచీన మతధర్మాలను గూర్చి సంఘవ్యవస్థను గూర్చి పరిశోధన జరుగలేదు.

ఇటీవల కొందరు ఇంగ్లీషువిద్వాంసులు, మెరికాదేశపు చరిత్రాచార్యులు, మన పరిమతధర్మాలను గూర్చి సంస్కృతి సంప్రదాయాలను గూర్చి వేదకాస్త్ర ప్రరాణేతిహాసాలను గూర్చి పరిశోధించి ఉద్గ్రంథములను వ్రాస్తున్నారు.

ఈమధ్యనే ప్రచురింపబడిన ఎక్ పైక్లో ఓడియా బ్రిటానికా 15 వ ముద్రణములో Mackin Marriot, Ronald Lynden అనే విద్వాంసులు మన కుల వ్యవస్థను గూర్చి చాలా పెద్ద పరిశోధిత వ్యాసాన్ని ప్రకటించారు. అందులో Caste system is a moral system అని వ్రాశారు.

అమెరికాదేశపు చరిత్రాచార్యుడైన బర్టన్ స్టీన్ (Bourton Stein) గారు మన మతధర్మాలనుగూర్చి 20 సం॥ కుండి పరిశోధనచేస్తూ 1980 సం॥ లో Peasant state and society in medieval South India అనే ఉద్గ్రంథాన్ని ప్రకటించారు. (Oxford University Press)

అందులో దక్షిణదేశాభివృద్ధికి అక్కడి వ్యవసాయ కులాలమధ్యను, బ్రాహ్మణుల మధ్యను, గల స్నేహసంబంధములే ప్రధాన కారణములని ఉద్ఘాటించారు.

గృహభారతదేశ కులవ్యవస్థ పుట్టుకను గూర్చి తెలిసికో దలచినవారు సర్వే పల్లి రాధాకృష్ణన్ గారి Hindu View of Life చదువవచ్చును.

—....—

చిలకమర్తినాటి సాంఘిక సాహిత్య పరిస్థితులు

- శ్రీ ద్వా. నా. కాస్త్రీ, ఎం. ఏ, డి. ఎల్.

Date

సాహిత్య, సామాజిక అభ్యుదయానికి అవార్నిశలు కృషిసల్పిన మహామనీషి చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారు. మాన్యులు రాయసం వేంకట శివుడు, విస్నా అప్పారావుగార్ల ప్రోద్బలంవల్ల నలభై ఏ ద్లక్రితం చిలకమర్తివారు రాసిన స్వీయచరిత్ర సుప్రసిద్ధమైనది. స్వీయ చరిత్ర కేవలం స్వీయచరిత్రేకాను. అనాటి సాంఘిక, సాహిత్యచరిత్ర కూడా. చిలక మర్తివారి స్వీయచరిత్ర ఆధారంగా ఆ కాలంనాటి సాంఘిక, వాఙ్మయాది విశేషాలలో కొన్నిటిని వివరించటమే ఈ వ్యాసోద్దేశం.

వీరవాసరం :-

భీమవరం సమీపంలో వున్న వీరవాసరం పూర్వం చారిత్రక గ్రామం. బ్రిటిష్ వారి హయాంలో తూర్పు ఇండియా కంపెనీవారి వాణిజ్యానికి ఒకశాఖగా వుండే దీ గ్రామం. నివాసయోగ్యమైన తృణ కావ్య జలసమృద్ధిగల గ్రామం కాబట్టి 72 సంవత్సరాలు తాలూకా కచ్చేరీలో ముఖ్యస్థానాన్ని వహించింది. 1855 లో ఆంగ్లేయులు పాతకాలకూడా స్థాపించారు వీరవాసరం గ్రామానికే వీరవాసరం అనే పేరుకూడా వుండే దట. ఆ గ్రామములో వీరభద్రస్వామి ఆలయం వుంది కాబట్టి వీరవాసరం మనే పేరు వచ్చి వుంటుందేమో.

వడ్డూరు :-

ఈగ్రామం నేటికీ వైద్యచికిత్సకి ప్రసిద్ధమే. ప్రసిద్ధనటులు హనుమంతరావు నాయుడుగార్ని కాళ్ళుపడిపోగా, రాజమండ్రి, చెన్నపురిలోని డాక్టర్లు చూసి కాళ్లు ఇంక రావని నిర్ధారణ చేసారు. అప్పుడు ప్రకాశంపంతులుగారు, మళ్ళారి సెటిగారు నాయుడుగార్ని వడ్డూరు పంపారు. ఆకాలంలో కఠారి రామరాజు

గారు, నూరపు రాజుగారు కాళ్ళకి చేతులకి కట్టుకట్టడంలో ప్రజ్ఞాపంతులు. వారి సహాయంవల్ల హనుమంతరావు నాయుడుగారికి షార్తిగా నయమైపోయింది. జిల్లాజడ్జి అయిన థారంట్ దొరగారి చేయి విరగ్గా వడ్డూరు వైద్యులే ఆ చేతిని బాగుచేసారు. ఆవు నేతితో కట్టు కట్టి ఎంతటి అపాయాన్నైనా నివారించి సుఖము కలిగించేవారు.

అమావాస్య :

కొన్నిచోట్ల అమావాస్యనాడు కొట్లు కట్టివేయటం ఇంకావుంది. అమావాస్య వర్తక సంఘాలుకూడా వున్నాయి. 1908-1909 ప్రాంతంలో న్యాయపతి నుబ్బారావు గారి కాలంలో ఈ ఆచారానికి బీజావాపన జరిగింది. అమావాస్యనాడు వ్యాపారము చేయకుండా విశ్రాంతి అనుభవించేవారు.

మొట్టమొదటిసారిగా :

గోదావరి మండలంలో 1893 ఆగష్టు నెలలో మొట్టమొదటిసారిగా రైలుబండి ప్రవేశపెట్టబడింది. దానికి మొదట్లో ఈస్ట్ కోస్ట్ రైల్వే అనే పేరు పెట్టారు. ధార్వాడ నాటక సమాజంవారు 1891 న మొట్టమొదటగా తెలుగుదేశానికి వచ్చారు.

1887 సెప్టెంబరులో 'వెనిసు వర్తకుడు' (Merchant of Venis) అనే ఆంగ్ల నాటకాన్ని ప్రప్రథమంగా వేసారు. ఆ నాటకంలో పారుపల్లి అచ్యుతరామయ్యగారు, తల్లాప్రగడ చలపతిరావుగారు ప్రభృతులు పాల్గొన్నారు. 1881 లో మొదటిసారిగా రిష్టయి కార్డులు వచ్చాయి. అప్పుడు వాటి ఖరీదు అర్థణా.

నాటకాలు - నాటక కర్తలు :

ఆకాలం నాటకరచనకీ, ప్రదర్శనకీ స్వర్ణయుగంగా చెప్పుకోవచ్చు. ఎందరో

నాటకకర్తలకి అలవాటమైన కాణం అది. కొందరి పేర్లు, వారి నాటకాలూ మాత్రమే ఉదాహరిస్తాను.

తోలేటి వెంకట సుబ్బారావు - వారి శృంగార, సుసర్ల అనంతరావు - పాండవాజ్ఞాతపాసము, ముకుందరామోజాచార్యులు - సిరియాళ రాజచరిత్ర, పాండవాశ్వమేధము; కొండుభట్ల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి - యుగంధర విజయము, వారి శృంగార; చిలుకూరి లక్ష్మీనరసింహారావు - ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణము, సోగంధికా పహరణము; కోపల్లె వెంకటరమణారావు - రుక్మిణీ పరిణయం, శ్రీరామ విజయం.

(ఈ కాలంలోని చిలకమర్తి, వసురాయకవి, కొక్కొండగాడ్లు సుప్రసిద్ధులు కాబట్టి పేర్కొనలేదు)

నటరత్నాలు :

ప్రకాశం పంతులుగారు, చిలకమర్తి వారు నటులుగా పేరున్నవారే మప్పిడి జగ్గరాజు, హనుమంతరావు నాయుడు, పిళ్ళారిపెట్టి రామకృష్ణమ్మ నాయుడు, వల్లూరి నూర్యప్రకాశం, కంచి అనందరావు, మద్దూరి నాగభూషణం, సుసర్ల శ్రీనివాసరావు, కృత్తివెంటి నాగేశ్వరరావు, తురుమళ్ళ వెంకట సుబ్బారావు, రంగతిలక పరిబాల వీరన్న, కనుపర్తి శ్రీరాములు, హరిప్రసాదరావు, పారుపల్లి మొదలైన నటశిఖామణులు ఎందరో నాటక కళని పోషించారు. ప్రకాశం గారితోపాటు నెప్పల్లి బుల్లికృష్ణయ్య (ద్రౌపది), అరగల్ల సత్యరాజు(చిత్రాంగి) వంటివారు స్త్రీపాత్రల్ని ధరించి మెప్పు పొందారు.

విద్వాంసులు :

కాకరపర్తి నివాసి అయిన యానిమల్ల వెంకట సోమయాజులుగారు సుప్రసిద్ధులండితులై, సంస్కృతకవియై అగ్రహారాలు సంపాదించారు. 'చంద్రరేఖ విలాసంలో' ఈయనని కూచిమంచి జగ్గకవి దూషించాడు. వీరవాసర గ్రామనివాసి

'మినీకవిత' ప్రబంజనం' వ్యాససంపుటి - ఒక పరిశీలన

- శ్రీ డి. రంగస్వామి.

ఈనాడు సాహిత్యంలోని ప్రక్రియలలో ఒక ప్రభంజనంలా వీచి వెల్లిపోయిన 'మినీకవిత' ప్రక్రియపై శ్రీ నల్లా నరసింహమూర్తిగారు రాసిన అయిదు వ్యాసముల సంపుటి 'మినీకవిత ప్రభంజనం.'

ఈ వ్యాస సంకలనముద్వారా రచయిత మినీకవిత విశిష్టతను, దాని ప్రామాఖ్యమును చెప్పటానికి ప్రయత్నించారు.

పెద్దాడ నాగరాజు మహాకవిశ్వరుడుగా కీర్తికెక్కాడు. 'శకుంతలా పరిణయం' అనే ప్రాథమికసంధాన్ని రచించాడు.

ఖండవల్లిలో సంస్కృతాంధ్రాలలో నిరుపమానమైన పాండిత్యంగల పురాణ పండ భద్రయ్యశాస్త్రిగారు పురాణప్రవచనంలో డిట్ట.

చిలకమర్తి వెంకటశాస్త్రిగారు రసే తర్కవేత్తకూడా ఆకాలంలోనివారే.

మొగలితుల్లు సంస్థానంలో విద్వాంసులుగా ఏలేశ్వరపు లక్ష్మణశాస్త్రిగారు పనిచేసారు.

ఇంకా ఆకాలంలో కల్లూరి వెంకట్రామశాస్త్రి, చొల్ల రామశాస్త్రి, చెన్నాప్రగడ లక్ష్మీనరసయ్య, చెన్నాప్రగడ భానుమూర్తి, వేదంవారి తండ్రిగారు వేదంవెంకటరమణశాస్త్రి, శ్రీమాన్ కొమాండూరి అనంతాచార్యులు, బులుసు పాపయ్యశాస్త్రి మొదలైన సరస్వతీ మూర్తులు వాఙ్మయ సేవ చేసారు.

పారిభాషికపదాలు :

ఆంగ్లపదాలకి తెలుగులో పారిభాషిక పదాల్ని చిలకమర్తివారు పేర్కొన్నారు. కొన్ని ఈయన సృష్టించినవికాగా, కొన్ని ఆకాలంనాడు వాడుకలో వున్నవి. తెలుగును బోధనాభాషగా, అధికారభాషగా (తరువాతి 15 వ పేజీలో)

ఇదివరకే 'మినీకవిత' అనుపేర శ్రీ అద్వైతపల్లి రామమోహనరావుగారు కూడా ఓ వ్యాస సంకలనమును వేశారు. అలాగే శ్రీ రాలి రంగారావుగారు కూడా ఓ చిన్న పుస్తకమును అందించారు 'మినీకవిత' మీద.

శ్రీ నల్లా నరసింహమూర్తిగారు ఈ వ్యాస సంపుటిని వెలువరించుటకు ఉపయోగించిన పుస్తకములు 10 మరియు 'ఎక్స్ కే' మాసపత్రికలు. అవి 1) మినీకవిత, 2) అరణ్యసేత్రం, 3) గుండె చుప్పళ్ళు, 4) మళ్ళీ సూర్యోదయం, 5) సమాధిలో స్వగతాలు, 6) చైతన్య నాదం, 7) కెరటం నాఆదర్శం, 8) మినీకవితా విప్లవం, 9) నాలుగు దిక్కులు, 10) చావుకోతం అన్నవి.

మినీకవితా ప్రక్రియపై శ్రీ కందుర్తి గారు వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయమును దృష్టిలో పెట్టుకుంటే మినీకవితలు రాస్తున్న కవులు 'మినీకవులుగా ఉంటున్నారు' అనటానికి ఏమాత్రం సందేహం లేదు ఈమాత్రపు సరిమిత ప్రయోజనమే పెట్టుకుని మహాకవులుగా పెరిగే అవకాశము కోల్పోతున్నారేమో అని నా భయం' అన్నది వాస్తవం అయిపోతున్నది.

శ్రీ నల్లా నరసింహమూర్తిగారు వ్యాసాలను రాసేమందు ఒక అవగాహనకు రాకుండా రాసారు అనిపిస్తుంది. 8 వ పేజీలో ఈయన 'మినీకవిత' ను గురించి చెప్పక శ్రీ అద్వైతపల్లిగారిని పొగడడం తోనే సరిపెచ్చుపెట్టారు.

'మినీకవిత' చదివాక పాఠకునికి వెంటనే అర్థము అయిపోవాలి. ఆందులోని ధ్వని కూడా పాఠకుణ్ణి తట్టుతుంది. ఇక్కడ నరసింహమూర్తిగారు ఈ విషయాన్ని మరచి తాము ఉదాహరించిన కవితలకు తాత్పర్యమును అందించి దాని యొక్క స్వభావానికి న్యూనతను తెచ్చి

పద భావాన్ని చెప్పడానికి ప్రయత్నించి కొన్ని చోట్ల విడమరచి చెప్పలేక కడంకూడా జరిగింది. అలాగే అగ్రస్థానం ఉన్న మినీకవిత్వంను ఉదాహరణ తీసుకోవడంవలన తాము రాస్తున్న పుస్తకానికి సమగ్రత ఉండకుండా యినది, మినీకవిత్వం 'Minigram' అని అన్నారు, 'యువకవులే' కుండా చాలామంది పెద్దకవుల అండగా మినీకవిత్వం ఉందో అని అన్నారు. ఎంతవరకు నిజమో సహృదయులైన చతురత గ్రహించాలి. ఈ మినీకవిత్వం సమ్యేక నాలకు బహుదూరంగా ఉంటున్నాయి. అలాగే పత్రికల్లో వచ్చినా ణికము అయిపోతున్నవికాని వాటికి పురోదగిన స్థానము లేకుండా ఉండి తున్నది.

కవులలో యువకవులు, ముగలివులు అని వేరువేరుగా ఉండరు అనేది నిఖ్యంగా వీరు గ్రహించాలి. యువకవి అనేది సభావేగికలపై వాడితే బాగుంటుంది కాని పుస్తకాలు వేరేటప్పుడు బబుగా ఉండదు. యువకవులు అని కొందరిని నూచించేటప్పుడు మిగతావారు మువకులేనా కాదా అని చూడడం మంచిది తెలియనప్పుడు సింపుల్ గా అందరినీ ఒకేవిధముగా సంబోధిస్తే ఏ పేరీరాదు. పుస్తకానికి హుందాతనముకూడా ఉన్నది.

ఎలా ఉన్నప్పటికీని ఆలస్యంగానైనా 'మినీకవిత్వ ప్రక్రియ'పై ఇంకొక పుస్తకం రావడం సంతోషించదగిన విషయమే. ముందుముందు మరిన్ని మంచి పుస్తకాలు ఈయన అందిస్తారని ఆశిద్దాం. ఈ పుస్తకము కావలసినవారు ఎక్స్ పరే పబ్లిషర్స్, కొల్లూరి హౌస్, ఆమలాపురం-535202 నకు రి రూ॥లు పంపి తెప్పించుకోవచ్చును.

ముగా వుంటుంది.

Training college - బోధనాభ్యసన కళాశాల, Editorial - ముఖ్యవ్యాసము, Magic- విచిత్ర ప్రదర్శన, Translator- భాషాంతరీకరణ పండితుడు, Head clerk - ప్రధాన క్లర్కు, Time table - కాలపట్టిక, Town hall - పురమందిరం, Recognition-విడుదలపత్రము, Ship-పాగయోడ, Manager ప్రవర్తకుడు, ఉపద్రవ్య; Science apparartus- శాస్త్రపనిముట్లు, Convocation - పట్టప్రదానసభ, Charge - సేరస్థాపన, Plague - బాబులమ్మజాడ్యం, Photo-చాయాచిత్రం, Defamation - అభియోగం.

పత్రికలు :

ఎందరో మహాపురుషులు తెలుగునాట పత్రికారంగ వ్యాప్తికి కృషిచేశారు. కొందరు ఇంటినీ, వంటినీకూడా గుల్లచేసుకున్నారు. ప్రజల్ని విద్యావంతుల్ని చేయాలనే వారి తపన స్థాఘనీయం. చిలకమర్తివారికాలంలో పత్రికాభివృద్ధి శ్రమించినవారిలో కొందరిని పరికిద్దాం.

సత్యరాజు సీతారామయ్య - దేశోపకారి, తల్లాప్రగడ నూర్యనారాయణ - సువర్ణలేఖ, చిలుకూరి వీరభద్రరావు - సత్యవోలు గున్నేశ్వరరావు - ఆంధ్ర కేశరి, డి. శ్యామారావు - హిందూసమాజాభివర్ధని.

చిలకమర్తివారి మనోరమ, వీరేశలింగం గారి సత్యవాదినీ, సత్యసంవర్ధినీ; నాళం వారి మానవసేవ పరిశోధకునికి పరిచితాలే. చిలకమర్తివారూ, నాళ్యచెరువు కృష్ణారావుగారూ కలిసి దేశమాత అనే వారపత్రికని నడిపేవారు. ఇవికాక ఆంధ్ర ప్రకాశిక వారపత్రిక, సునీత పత్రిక, సరస్వతి పత్రికలు కూడా వెలు

అశుకవితా నై పుణ్యం :

1912 లో చిలకమర్తివారి ములో నిడదవోలులో కొప్పరపు రుల ఆశుకవితాసభ జరిగింది. శబ్దాని పాఖ్యాన కథని అప్పటికపుడు ముగంటల కాలంలో నాలుగునందల ములలో వన, పురాది వర్ణనలతో ముగముగా అశువుగా చెప్పారట. అశుక అద్భుత మనీ, అనన్యపాధ్యమనీ మర్తివారు స్థాపించారు.

సన్మానాలు :

1932 లో రాజమండ్రిలో కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారికి గౌరవాగ్రహణలయావరణలోకవిగండపేరేరంసుమనూ ఉత్సవం జరిగింది. అదే సంవత్సరంలో వసురాయ కవిగారికి సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ గారి అధ్యక్షతన సన్మానం జరిగింది. పల్లాకిమిడి నివాసియైన శ్యామసుందర రాజగురువు ప్రకాశం వంతులగారి నటనాకాళలానికి అచ్చెరువు చెంది 'నక్షత్రము' బిరుదిచ్చాడు.

మరికొన్ని విశేషాలు :

1881 లో రూపాయకు ఆరువంతుల బియ్యం వచ్చేవి. వీరి నెయ్యిఖరీదు మూల పావలాలు మాత్రమే. పూటమాళ్ళు ట్రీలో మూడు రూపాయలకి రెండుపూటలా భోజనం లభించేది.

ఇప్పటిరాజోలు అప్పుడు 'రాజా' చిలకమర్తివారి గురువైన శేషవేంకటాచలంగారు 'జంతు' భాషానికొప్ప కృషిచేసి సంస్కృతానికి అభివృద్ధి సన్నిహితమని చెప్పారట.

భాషావిషయకంగా పునఃసతారాలు, హవేరీ, గిలకలపద్యమాల, తదితరగవు, గచ్చాకు పుచ్చాకు వైద్యం వంటి ప్రయోగాలు కనబడతాయి.

సమాలోచన వార్షికసంచిక (సప్తమ)

• • • • •

వివిధ వ్యాసములతో, విమర్శలతో, కవితలతో, 6 వ సంపుటమందలి

రచనల పట్టికతో

వార్షిక సంచిక 1-11-83 న వెలువడును.

సుమారు 40 పేజీలు

)-(

వెల రు 2-00

- సంపాదకుడు,

అడ్రసు :—

సంపాదకుడు, విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

రిటైర్డ్ తెలుగు లెక్కగరు, వి.టి.ఇ. కాలేజి,

ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్),

రాజమండ్రి-1.

